

Володимир Вікторович Коваленко

Кандидат юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблемних питань поліцейської діяльності Луганського навчально-наукового інституту імені Е. О. Дідоренка Донецького державного університету внутрішніх справ

ORCID: 0000-0001-5310-2092, e-mail: kvkkrimludv@ukr.net

Особливості підготовки матеріалів та призначення судової портретної експертизи у кримінальному провадженні

У статті висвітлено особливості підготовки матеріалів та призначення судової портретної експертизи. Наведено рекомендації щодо процедури отримання зображень особи для порівняльного дослідження шляхом фотографування та відеозапису обличчя особи в порядку ст. 245 КПК України із залученням спеціаліста в галузі судової фотографії та ідентифікації особи за ознаками зовнішності, щодо формулювання питань експертові при призначенні судової портретної експертизи, а також щодо зазначення в постанові (ухвалі) про призначення судової портретної експертизи даних про носії, на яких містяться об'єкти експертизи.

Ключові слова: досудове розслідування; кримінальне провадження; судова експертиза; судова портретна експертиза; експерт; висновок експерта; спеціальні знання; спеціаліст.

Постановка проблеми. Серед процесуальних засобів встановлення особи у кримінальному провадженні все більшого значення та розповсюдження набуває судова портретна експертиза. Як показує вивчення слідчої і судової практики, найчастіше такі експертизи призначаються у кримінальних провадженнях за фактами колабораційної діяльності (ст. 111-1 КК України), а також при розслідуванні кримінальних правопорушень, вчинених організованими групами чи злочинними організаціями (ч. 3 ст. 146; ч. 3. ст. 149; ч. 5 ст. 185; ч. 5 ст. 186; ч. 4 ст. 187; ч. 5 ст. 190 КК України тощо).

Однак, досить часто зображення, надані на дослідження експертові, через свої недоліки не дозволяють йому вирішити питання по суті, тобто досягти головної мети судової портретної експертизи — ідентифікувати особу за ознаками її зовнішності. Тому виникла необхідність

у дослідженні існуючих проблем й удосконаленні науково-обґрунтованих рекомендацій щодо підготовки матеріалів та призначення судової портретної експертизи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні підвалини призначення та проведення судових експертиз у кримінальному судочинстві закладені в працях таких вітчизняних науковців як: Г. К. Авдєєва, О. В. Баулін, В. Г. Гончаренко, В. А. Журавель, А. В. Іщенко, Н. І. Клименко, В. О. Коновалова, М. В. Костицький, В. К. Лисиченко, Є. Д. Лук'янчиков, Н. В. Нестор, І. В. Пиріг, В. А. Савченко, М. Я. Сегай, Р. Л. Степанюк, В. М. Стратонов, В. Ю. Шепітько, М. Г. Щербаковський та ін., що стали науковою та методичною базою для подальших наукових розробок.

Дослідженню окремих теоретичних та практичних аспектів призначення та проведення судової портретної експертизи у своїх працях приділяли увагу В. В. Бажанюк [1, с. 63-65], В. О. Гусєва [2, 109-122; 3, с. 41-43], П. М. Маланчук і Т. С. Соколенко [4, с. 79-83], Є. С. Манько [5, с. 151] та деякі інші науковці. Вимоги до об'єктів криміналістичного портретного дослідження розглядалися в роботі Т. В. Волощука [6, с. 286-289].

Окремі загальні питання підготовки матеріалів та призначення судових портретних експертиз висвітлено в п. 18 Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень (далі — Інструкція) і Науково-методичних рекомендаціях із питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5 [7], а також на інтернет-сайтах деяких державних судово-експертних закладів України. Однак, зважаючи на реалії сьогодення, значна кількість питань щодо особливостей підготовки матеріалів та призначення судової портретної експертизи залишаються недостатньо дослідженими або дискусійними, що й обумовлює актуальність проведення пропонованого дослідження.

Мета дослідження. Метою статті є удосконалення науково обґрунтованих рекомендацій щодо підготовки матеріалів та призначення судової портретної експертизи у кримінальному провадженні.

Викладення основного матеріалу. Судова портретна експертиза є одним із видів криміналістичних експертиз. На практиці та в криміналістичній літературі дану експертизу іноді визначають як «фотопортретна» [8], або портретно-криміналістична (фотопортретна) [9, с. 102; 10, с. 64]. Однак, відповідно до п. 1.2.1 та п. 18 Інструкції, ця експертиза має іменуватися як «портретна» [7], що, на наш погляд, повною мірою відповідає її сутності.

В основі судової портретної експертизи лежить теорія судової ідентифікації, а також положення криміналістичної габітоскопії як галузі криміналістичної техніки.

Головними властивостями зовнішності людини, з тих, що створюють передумови для криміналістичної ідентифікації, є індивідуальність (відмінність її від інших осіб), відносна стійкість (можливість установаження її особи, незважаючи на зміни в часі (вікові зміни)), і відображуваність

(рефлекторність), тобто здатність зовнішності людини залишати сліди-відображення у свідомості інших людей, на знімках, малюнках, в описах тощо. Ця властивість забезпечує можливість збирати й накопичувати дані про зовнішній вигляд людини, вивчати їх і використовувати в різних умовах роботи правоохоронних органів [11, с. 243—244].

Відповідно до п. 18.1. Інструкції основним завданням судової портретної експертизи є ідентифікація особи (трупа) за фотознімком (фотокарткою, негативом) та відеозаписом [7]. Як на наш погляд, то встановлення наявності або відсутності тотожності осіб, відображених на фотографічних зображеннях або інших об'єктивних відображеннях зовнішності людини має бути єдиним завданням цієї експертизи. Вирішення судовою портретною експертизою інших завдань, наприклад, встановлення схожості осіб, приблизного віку, зросту, антропометричного типу, зображених на досліджуваних фотознімках чи відеозаписах осіб, у які саме предмети одягу та взуття одягнуті та взута невстановлена особа [12] вважаємо не доцільним, оскільки такі питання здатен вирішити сам слідчий. Для цього не потрібні спеціальні знання експерта в галузі судової портретної ідентифікації, а тим паче, навряд чи потрібно таку інформацію закріплювати у висновку експерта — процесуальному джерелі доказів.

На початку свого становлення судова портретна експертиза була орієнтована на дослідження фотознімків. Згодом об'єктами даної експертизи стали також відеозображення, за умови, що на них достатньо повно й чітко відобразилися елементи обличчя людини та їх ознаки. Зазвичай, відеозапис дозволяє вивчати ознаки зовнішності людини у більшому обсязі, порівняно із фотознімком. Із багатьох кадрів експерт зможе вибрати найбільш порівнюваний із наявним зразком за ракурсом зйомки, умовами освітлення та іншими параметрами.

Слід зауважити, що об'єктами судової портретної експертизи можуть бути лише об'єктивні зображення, тобто зображення, отримані об'єктивними засобами фіксації комплексу ознак зовнішності людини, що відображають його за законами геометричної оптики та просторової перспективи. Суб'єктивні (мальовані, композиційно-мальовані, композиційно-фотографічні, скульптурні, словесні) портрети не можуть бути об'єктами судової портретної експертизи, оскільки вони не відтворюють елементи та ознаки зовнішності людини з об'єктивною точністю.

Результати вивчення слідчої і судової практики показують, що тепер найчастіше об'єктами судової портретної експертизи є зображення особи, зафіксовані в матеріалах відеозапису, кадрах відеозаписів із камер відеоспостереження, автомобільних відеореєстраторів тощо, рідше — на фотознімках, переважно отриманих за допомогою цифрових технологій. Так, об'єктами судової портретної експертизи у кримінальних провадженнях за фактами колабораційної діяльності зазвичай є фотознімки з ворожих інтернет-ресурсів із публікаціями про діяння, що підпадають під ознаки колабораціонізму, та фрагменти відеозаписів із зображеннями підозрюваних осіб, на яких зафіксована їхня

протиправна діяльність [13]. Під час розслідування крадіжок, грабежів та розбоїв, вчинених організованими групами чи злочинними організаціями, об'єктами судової портретної експертизи зазвичай є фрагменти відеозаписів із камер відеоспостереження [14].

Однією з умов отримання категоричного позитивного висновку за результатами проведення судової портретної експертизи є підбір і представлення в розпорядженні експерта відеозаписів чи фотозображень особи, що встановлюється, та відеозаписів чи фотозображень особи, що порівнюється (перевіряється) з особою, яка встановлюється, тобто зразків для порівняльного дослідження. Зазначені об'єкти мають відповідати певним вимогам технічного і процесуального характеру, серед яких можна виділити такі:

1. *Співставність*, тобто наявність та максимально подібне відображення однойменних елементів обличчя людини та їх ознак на порівнюваних зображеннях. На дослідження бажано направляти фотознімки осіб, які підлягають порівнянню, зроблені з якнайменшим розривом у часі. Необхідно прагнути, щоб особи були сфотографовані (зафіксовані на відеозображенні) в однаковому положенні щодо об'єктиву фото-, відеокамери, з однаковим освітленням (природне чи штучне, розсіяне чи спрямоване, одностороннє чи комбіноване), при однаковому стані міміки тощо.
2. *Наочність*. Зображення мають бути різкими, помірно контрастними і відображати всі дрібні особливості (деталі) обличчя (зморшки, складки, родимки, родимі плями, татуювання тощо). Інакше кажучи, вони мають дозволяти експертові вивчити та порівняти форму, контури, пропорції, положення та інші характеристики (ознаки) елементів зовнішності людини, зображеної на відеозаписі чи фотознімку.
3. *Достовірність*. Особа, зображена на відеозаписах чи фотозображеннях, які виступають як зразки для порівняльного дослідження, має бути достовірно встановлена.
4. *Допустимість*. Матеріали мають бути отримані слідчим та направлені на експертизу з дотриманням усіх процесуальних норм і приписів, адже, відповідно до ч. 5 ст. 101 КПК України, висновок експерта не може ґрунтуватися на доказах, які визнані судом недопустимими [15].

Найбільш приданими (класичними) об'єктами судової портретної експертизи є погрудні зображення осіб, що підлягають ідентифікації, виконані за правилами сигналетичної (впізнавальної) фотозйомки, наприклад, фото з паспорта громадянина України, закордонного паспорта, водійського посвідчення тощо. Якщо як зразок для порівняльного дослідження такий знімок зазвичай отримати не складно (для цього в порядку, передбаченому гл. 15 КПК України (Тимчасовий доступ до речей і документів), наприклад, можна отримати особову картку громадянина з державної міграційної служби), то як об'єкт дослідження виконані в такий спосіб фото- чи відеозображення зустрічаються вкрай рідко. Водночас, такі зображення, як порівняльний матеріал, можуть

бути використані лише у випадках, коли вони є співставними з досліджуваними, що буває досить не часто.

Як показує вивчення експертної практики, під час проведення судових портретних досліджень експерти найчастіше стикаються з труднощами детального дослідження ознак зовнішності (обличчя) людини, зображених на відеозаписах, отриманих із відеореєстраторів автомобілів, систем відеоспостереження, камер мобільних телефонів тощо через низьку роздільну здатність таких засобів фіксації, значну відстань до об'єкта зйомки, оптичне викривлення об'єктива, неналежне освітлення, невдалий ракурс зйомки тощо.

Зазвичай камери систем відеоспостереження, як у приміщеннях, так і на вулицях міст, розташовуються вище за зріст людини, що дає змогу фіксувати обличчя особи лише під кутом зверху. Відповідно, у таких випадках у розпорядження експерта, як порівняльний матеріал, мають бути надані зображення, отримані під таким самим кутом зйомки. В іншому випадку надані на дослідження зображення будуть не співставними, що стане причиною для відмови експерта від проведення експертизи.

На наш погляд, оптимальним, універсальним та перспективним засобом отримання зображення зовнішності особи, що перевіряється, може стати застосування криміналістичного (сигналетичного) 3D-сканування зовнішності людини. Як зазначає А. В. Коваленко, 3D-сканування дозволяє зафіксувати не тільки кольорові, а й розмірно-просторові ознаки сканованого об'єкта, дані про взаємне розміщення в просторі його елементів та складових з усіх боків (у всіх зовнішніх проєкціях). У даному контексті 3D-сканування поєднує ознаки наочно-образної (збереження кольору та форми) і предметної (збереження розмірів та відображення у всіх проєкціях) форм фіксування криміналістично значущої інформації, що дозволяє охарактеризувати його як метод наочно-предметної фіксації. Усі наведені переваги 3D-сканування можуть бути використані й під час фіксування зовнішності людини у кримінальному провадженні [16, с. 255].

Для потреб судової портретної експертизи може бути здійснене 3D-сканування обличчя живої особи, яке доцільно почати з однієї його сторони та рухати сканер по колу через підборіддя до іншої. При тому скановану особу потрібно попросити не рухати головою, м'язами обличчя та не кліпати очима [16, с. 256].

Маючи у своєму розпорядженні отриману в такий спосіб 3D-модель, яка точно передає форму, розмір та колір відсканованих елементів зовнішності особи, що порівнюється (перевіряється), експерт при проведенні судової портретної експертизи зможе оглядати її на екрані комп'ютера з усіх боків, а також здійснювати вимірювання її в будь-яких проєкціях. Отже, йому буде легко підібрати найбільш вдалий ракурс чи навіть декілька ракурсів зображення моделі, який максимально збігатиметься з ракурсом, у якому зафіксовано зображення особи, яка підлягає встановленню.

Процедура отримання 3D-моделі обличчя особи як зразка для порівняльного експертного дослідження має бути проведена в рамках процесуальної дії, передбаченої ст. 245 КПК України, за участю спеціаліста з використання 3D-сканера.

Вважаємо зазначений метод отримання зразків для судової портретної експертизи перспективним. Однак на практиці він поки що не застосовується, перш за все, через відсутність у розпорядженні правоохоронців достатньої кількості 3D-сканерів.

Іншим доступним на сьогодні способом отримання зразків для порівняльного дослідження при призначенні судової портретної експертизи є фотографування чи відеозапис особи, яка порівнюється (перевіряється). Зрозуміло, що така процедура (фотографування чи відеозапис) також має бути проведена в порядку, передбаченому ст. 245 КПК України.

У випадку, якщо в розпорядженні слідства є відеозапис із зображенням особи, яка підлягає встановленню, у динаміці (наприклад, особа зображена в фас, а потім вона повільно повертає голову так, що на екрані з'являється її зображення в профіль (правий чи лівий)), експерт під час проведення судової портретної експертизи матиме можливість здійснювати порівняльне дослідження не в одному, а в декількох ракурсах, що може позитивно вплинути на вирішення поставлених перед ним завдань. Для цього він матиме змогу зробити і зафіксувати стоп-кадри відеозапису із зображенням обличчя особи в фас, й окремо — у профіль чи напівпрофіль. Логічно, що експерт буде обирати моменти відеозапису, де максимально деталізовані анатомічні елементи обличчя людини й ознаки, що їх характеризують. Для досягнення позитивного результату в розпорядженні експерта мають бути представлені співставні зразки для порівняльного дослідження, із зображеною на них достовірно встановленою особою, яка підлягає порівнянню (перевіряється), які слідчому знайти дуже складно. Тому пропонуємо отримувати зразки зовнішності особи, яка підлягає порівнянню, у порядку ст. 245 КПК України із залученням спеціаліста в галузі судової фотографії та ідентифікації особи за ознаками зовнішності. При цьому, у присутності понятих, слідчий за участю спеціаліста переглядають відеозапис, визначають фрагмент чи декілька фрагментів (роблять стоп-кадри), на яких найбільш повно будуть відображені анатомічні елементи обличчя людини і їх ознаки, визначають ракурс зйомки та характер освітлення. Після цього з такого саме ракурсу, при такому самому освітленні здійснюють фотографування чи відеозапис особи, яка підлягає порівнянню. Зокрема, Суворовський районний суд м. Одеси ухвалою від 22.03.2023 під час судового розгляду кримінального провадження № 12019160490004646 від 22.12.2019 із звинувачення ОСОБА_7 у вчиненні злочинів, передбачених ч. 3 ст. 185 та ч. 4 ст. 187 КК України, постановив: 4. Для належного проведення судової портретної експертизи: 4.1. Доручити СВ Відділу поліції № 3 Одеського районного управління № 1 ГУ НП в Одеській області провести фотографування і відеозапис (профіль, анфас, напіванфас, із заду,

з боків тощо) ОСОБА_7, з відображенням як загальних, так і окремих ознак зовнішності, та виготовлення фотографічних зображень і відеозапису [14]. Як було зазначено вище, таке фотографування чи відеозапис мають здійснюватися в порядку, передбаченому ст. 245 КПК України.

Як зразки для порівняльного дослідження, у розпорядження експерта можуть бути представлені також відеоматеріали із зображенням зовнішності особи, яка порівнюється, отримані під час судового розгляду. Зокрема, Бориспільський міськрайонний суд Київської області 30.05.2023 у справі № 359/9310/21/ постановив призначити у кримінальному провадженні № 12021116100000786 портретну експертизу. Для проведення портретної експертизи в розпорядження експерта надати: відеозаписи, де зафіксовані зображення особи, яка встановлюється (DVD-R диск, що є додатком до протоколу огляду відеозапису від 19.08.2021, аркуш справи 72, том справи 1); відеозапис для порівняння — відеозаписи судових засідань, де зафіксовані порівняльні зразки зображення обвинуваченого ОСОБА_4, котра порівнюється з особою, що встановлюється (флеш-накопичувач *Apacer USB 3.1, 16 GB*); фотозображення для порівняння — фотозображення, на якому зафіксовані порівняльні зразки зображення ОСОБА_4, котра порівнюється з особою, що встановлюється (фото № 3, аркуш справи 57, том справи 1; фото № 4 аркуш справи 60, том справи 1; аркуш справи 98, том справи 1) [17].

Важливе значення при призначенні судової портретної експертизи має правильне формулювання питань експертові. Як показує вивчення слідчої та судової практики, досить часто слідчі (суди) на вирішення судової портретної експертизи ставлять питання, на кшталт: «Чи не Петренко Петро Петрович зображений на знімку?»; «Чи належить зображення вказаної особи у відеофайлах обвинуваченому ОСОБА_5?» [18]. Приклади некоректного формулювання питань із рекомендаціями ставити їх перед експертом можна зустріти і в спеціальній літературі. Так, наприклад, Т. В. Волощук зазначає, що залежно від завдань, які ставлять на вирішення судової портретної експертизи, питання може бути приблизно таким: «Чи не зображена на наданому на дослідження фотознімку певна особа?» [6, с. 287]. У п. 18.2. Інструкції до орієнтовного переліку вирішуваних судовою портретною експертизою питань включено таке питання: «Чи зображена на даному фотознімку особа (прізвище, ім'я, по батькові), фотокартки якої надано як зразки?» [7].

Вважаємо, що такі формулювання питань експертові є не коректними і мають вирішуватися не експертом, а слідчим і судом. Експерт же при проведенні судової портретної експертизи може лише встановити, одна чи різні особи зображені на представлених на дослідження фотознімках (відеозаписах).

Досить часто також на вирішення судової портретної експертизи ставиться питання щодо придатності зображення особи на фотокартках чи відеозаписах для портретної ідентифікації [17]. Вважаємо це питання зайвим, оскільки його вирішення є невід'ємною стадією методики проведення судової портретної експертизи.

Отже, на вирішення судової портретної експертизи, зазвичай, має ставитись лише одне питання: одна й та ж сама чи різні особи зображені на представлених на дослідження фотознімках (або інших об'єктивних відображеннях зовнішнього вигляду людини (відеозаписах)).

У випадку, коли у кримінальному провадженні фігурують декілька осіб, які за віком, зачіскою та іншими анатомічними ознаками зовнішності дуже схожі з особою, яка підлягає встановленню і чия зовнішність зафіксована на відеозаписі, вилученому з місця вчинення кримінального правопорушення, у розпорядження експерта можуть бути представлені експериментальні фото чи відеозображення окремо кожної з цих осіб. За таких обставин на вирішення судової портретної експертизи може бути поставлене питання в такій редакції: «Одна й та ж сама, чи різні особи зображені на відеозаписі у файлі з назвою: «_____», при показниках індикатора відліку часу програми відеовідтворення в період часу з 03:12 по 03:46 (особа одягнена в куртку темного кольору, яка застібнута на замок, типу «блискавка»), а також на відеозображеннях Іваненка Івана Івановича (який міститься у файлі з назвою: «_____»), Петренка Петра Петровича (який міститься у файлі з назвою: «_____»), Сидоренка Сидора Сидоровича (який міститься у файлі з назвою: «_____»), що надані як порівняльний матеріал?».

Якщо в розпорядження експерта надається груповий фотознімок, то слідчий має повідомити експерту, зображення якої саме серед зафіксованих осіб є безпосереднім об'єктом дослідження. Якщо в розпорядження експерта надається відеозапис, то слідчий має повідомити експертові, з якої по яку хвилину (секунду) на відеозаписі зображена особа, що потребує встановлення. Зокрема, Шевченківський районний суд м. Львів ухвалою від 14.07.2023 в справі № 466/6418/21 постановив надати на дослідження експерту речовий доказ — СД-диск із відеозаписом зі спортивного клубу «Гала», що розташований за адресою: пр. Черновола, б. 103, м. Львів, із зазначеною датою 03.30.2021, Вт., у період зйомки 19:20:25 по 19:20:30, та СД-диск із відеозаписом судового розгляду кримінального провадження № 12021141090000191 від 31.03.2021 (судова справа № 466/6418/21), де зображено особу, яка бере участь у судовому засіданні та представляється «ОСОБА_8» [19].

На жаль, на практиці ця рекомендація виконується не завжди. Так, наприклад, Сихівський районний суд міста Львова своєю ухвалою від 19.06.2023 в справі № 464/5083/21 призначив судову портретну експертизу, на вирішення якої поставив питання: «Чи є особа, зображена на відеозаписах, які наявні в томі 1 (аркуші справи: 108, 111, 114, 117) кримінального провадження № 464/5083/21, обвинуваченим ОСОБА_5?». Для проведення експертизи експертній установі надати матеріали кримінального провадження Сихівського районного суду м. Львів № 464/5083/21 [20]. Як бачимо, у таких випадках експертові доводиться самостійно розбиратися з наданими в його розпорядження матеріалами кримінального провадження і визначати безпосередній об'єкт

дослідження, що може привести до затягування термінів проведення експертизи.

У постанові (ухвалі) про призначення судової портретної експертизи, крім традиційних відомостей, зазначаються біографічні дані зображеної на знімках особи та всі інші дані, що можуть мати значення для експерта: наявність близнюків, зовнішня подібність із близькими родичами [6, с. 287], час, коли було виготовлено фотознімок (відеозапис), відомості про зміну (корегування) зовнішності в результаті косметичних чи медичних процедур тощо.

Висновки. Підводячи підсумки, слід зазначити, що судова портретна експертиза є дієвим процесуальним засобом встановлення особи за ознаками зовнішності в кримінальному провадженні. Ефективність таких експертиз прямо залежить від якості наданих у розпорядження експерта зображень особи, що встановлюється, і зразків для порівняльного дослідження, які мають відповідати вимогам співставності, наочності, достовірності і допустимості.

Перспективним засобом отримання зразків для порівняльного дослідження є здійснення 3D-сканування обличчя живої особи.

Нині, з метою отримання зразків для порівняльного дослідження доцільно здійснювати фотографування чи відеозапис особи, яка порівнюється (перевіряється), у порядку, передбаченому ст. 245 КПК України, із залученням спеціаліста в галузі судової фотографії та ідентифікації особи за ознаками зовнішності, з урахуванням такого самого ракурсу, при такому самому освітленні, з яким була зафіксована особа, яка підлягає встановленню.

Зразки для порівняльного дослідження, підготовлені за правилами сигналетичної (впізнавальної) фотозйомки, наприклад, фото з паспорта громадянина України, закордонного паспорта, водійського посвідчення тощо, можна отримати у відповідній державній установі в порядку, передбаченому главою 15 КПК України (Тимчасовий доступ до речей і документів).

Перспективним напрямом наукових досліджень вбачається удосконалення методики проведення судової портретної експертизи.

Перелік посилань

1. Бажанюк В. В. Правові та організаційно-тактичні основи проведення експертиз у кримінальному провадженні : дис. д-ра філософії. Кропивницький, 2023. 252 с.
2. Гусева В. Проблеми ідентифікації особи за ознаками зовнішності під час розслідування кримінальних правопорушень. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2021. Вип. 2 (24). С. 109—122.

References

1. Bazhaniuk, V. V. (2023). Legal and Organizational and Tactical Foundations for Conducting Expert Examinations in Criminal Proceedings. Doctor of Philosophy. Kropyvnytskyi, 252 p. [in Ukrainian].
2. Guseva, V. (2021). Problems of identification of a person on the basis of appearance during the investigation of criminal offenses. *Theory and Practice of Forensic Examination and Criminalistics*. Iss. 2 (24). Pp. 109—122 [in Ukrainian].

3. Гусєва В. О. Щодо визначення чинників, які негативно позначаються на ідентифікації особи за ознаками зовнішності під час розслідування. *Теоретичні та прикладні проблеми судової експертизи і криміналістики*. Харків, 2022. С. 41—43. Gusieva, V. O. (2022). Regarding the determination of factors that negatively affect the identification of a person by signs of appearance during the investigation. *Theoretical and Applied Problems of Forensic Examination and Criminalistics*. Kharkiv. Pp. 41—43 [in Ukrainian].
4. Маланчук П. М., Соколенко Т. С. Наукові положення ідентифікації людини за ознаками зовнішності. *Правові горизонти*. 2017. Вип. 6 (19). С. 79—83. Malanchuk, P. M., Sokolenko, T. S. (2017). Scientific Provisions of Human Identification by Signs of Appearance. *Legal horizons*. Iss. 6 (19). Pp. 79—83 [in Ukrainian].
5. Манько Є. С. Історія розвитку, поняття та теоретичні основи ідентифікації особи за ознаками зовнішності. *Криміналістичний вісник*. 2017. № 1 (27). С. 148—153. Manko, E. S. (2017). History of Development, Concepts and Theoretical Foundations of Identification of a Person by Signs of Appearance. *Criminalistics Bulletin*. № 1 (27). Pp. 148—153 [in Ukrainian].
6. Волощук Т. В. Вимоги до об'єктів криміналістичного портретного дослідження. *Часопис Київського університету права*. 2010. Вип. 2. С. 286—289. Voloshchuk, T. V. (2010). Requirements for Objects of Forensic Portrait Research. *Journal of Kyiv University of Law*. Vyp. 2. Pp. 286—289 [in Ukrainian].
7. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : наказ Міністерства юстиції України від 08.10.1998 № 53/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (дата звернення: 12.02.2024). On approval of the Instruction on the appointment and conduct of forensic examinations and expert studies and Scientific and methodological recommendations on the preparation and appointment of forensic examinations and expert research: order of the Ministry of Justice of Ukraine dated 08.10.1998 No. 53/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (accessed: 12.02.2024) (access date: 12.02.2024) [in Ukrainian].
8. Вирок Київського районного суду м. Харкова від 02.03.2023 у справі № 953/1240/23. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109609026> (дата звернення: 12.02.2024). The verdict of the Kyiv District Court of Kharkiv dated 02.03.2023 in case No. 953/1240/23. Unified State Register of Court Decisions. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109609026> (access date: 12.02.2024) [in Ukrainian].
9. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі) : підручник. Київ : Кондор, 2005. 588 с. Saltevsky, M. V. (2005). *Criminalistics (in modern presentation) : textbook*. Kyiv : Kondor. 588 p. [in Ukrainian].
10. Тіщенко В. В., Подобний О. О. Криміналістика : навч.-метод. посіб. Одеса : Юридика, 2022. 236 с. Tishchenko, V. V., Podobnyi, O. O. (2022). *Criminalistics: educational and methodological manual*. Odesa : Yuridyka. 236 p. [in Ukrainian].

11. Криміналістика: підручник : у 2 т. / за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Маляррової; Харків, 2017. Т. 1. 384 с. Criminalistics (2017) : textbook: in 2 vols. / Ed. A. F. Volobuev, R. L. Stepanyuk, V. O. Malyarova. Kharkiv. Vol. 1. 384 p. [in Ukrainian].
12. Ухвала Первомайського міськрайонного суду Миколаївської обл. від 15.09.2022 у справі № 484/111/21. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106278596> (дата звернення: 12.02.2024). Ruling of the Pervomaiskyi City District Court of Mykolaiv Oblast dated 15.09.2022 in case No. 484/111/21. Unified State Register of Court Decisions. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106278596> (access date: 12.02.2024) [in Ukrainian].
13. Вирок Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської обл. від 14.03.2023 у справі № 308/14357/22. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109554113> (дата звернення: 12.02.2024). The verdict of the Uzhhorod City District Court of Zakarpattia Oblast dated 14.03.2023 in case No. 308/14357/22. Unified State Register of Court Decisions. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109554113> (access date: 12.02.2024) [in Ukrainian].
14. Ухвала Суворовського районного суду м. Одеси від 22.03.2023 у справі № 523/4516/20. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109713281> (дата звернення: 12.02.2024). Ruling of the Suvorovsky District Court of Odesa dated 22.03.2023 in case No. 523/4516/20/ Unified State Register of Court Decisions. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109713281> (access date: 12.02.2024) [in Ukrainian].
15. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 05.01.2024). Criminal Procedure Code of Ukraine dated 13.04.2012 No 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (access date: 05.01.2024) [in Ukrainian].
16. Коваленко А. В. Криміналістичне (сигналетичне) 3D-сканування зовнішності людини. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. 2022. Вип. 3. С. 253—262. DOI: 10.33766/2524-0323.99.253-262. Kovalenko, A. V. (2022). Kriminalistichne (signaletic) 3D-scanning of human appearance. *Bulletin of Luhansk State University of Internal Affairs named after E. O. Didorenko*. Iss. 3. Pp. 253—262. DOI: 10.33766/2524-0323.99.253-262. [in Ukrainian].
17. Ухвала Бориспільського міськрайонного суду Київської обл. від 30.05.2023 у справі № 359/9310/21. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111360178> (дата звернення: 12.02.2024). Ruling of the Boryspil City District Court of Kyiv Oblast dated 30.05.2023 in case No. 359/9310/21. Unified State Register of Court Decisions. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111360178> (access date: 12.02.2024) [in Ukrainian].

18. Ухвала Жовтневого районного суду м. Харкова від 23.02.2023 у справі № 639/2084/21/ Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109154651> (дата звернення: 12.02.2024). Ruling of the Zhovtnevyi District Court of Kharkiv dated 23.02.2023 in case No. 639/2084/21/ Unified State Register of Court Decisions. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109154651> (access date: 12.02.2024) [in Ukrainian].
19. Ухвала Шевченківського районного суду м. Львова від 14.07.2023 у справі № 466/6418/21. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112242249> (дата звернення: 12.02.2024). Ruling of the Shevchenkivskiyi District Court of Lviv dated 14.07.2023 in case No. 466/6418/21. Unified State Register of Court Decisions. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112242249> (access date: 12.02.2024) [in Ukrainian].
20. Ухвала Сихівського районного суду м. Львова від 19.06.2023 у справі № 464/5083/21. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111716559> (дата звернення: 12.02.2024). Ruling of the Sykhivskiyi District Court of Lviv dated 19.06.2023 in case No. 464/5083/21. Unified State Register of Court Decisions. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111716559> (access date: 12.02.2024) [in Ukrainian].

Features of the preparation of materials and the appointment of forensic portrait examination in criminal proceedings

V. Kovalenko

The article is devoted to the consideration of the peculiarities of the preparation of materials and the appointment of a forensic portrait examination in criminal proceedings. It is noted that forensic portrait examination is becoming more and more important and widespread among the procedural means of identification of a person. It is usually appointed in cases where, due to certain circumstances, it is impossible to present a person for identification, or when such identification has not yielded a positive result. According to the results of summarizing the materials of investigative and judicial practice, it was established that one of the conditions for obtaining a positive result from a forensic portrait examination is the proper selection and presentation to the expert of the objects of expert research — video recordings or photographs of the person being identified, and video recordings or photographs of the person, which is compared (checked) with the person being established, i.e. samples for comparative research. The requirements that the objects of forensic portrait examination must meet are listed: comparability, visibility, reliability and admissibility. The proposal highlighted in the special literature regarding the use of 3D scanning of a person's face to obtain samples for a comparative study for the needs of forensic portrait examination is supported. Recommendations are given on

the procedure for obtaining images of a person for comparative examination by photographing and video recording a person's face in accordance with Art. 245 of the Code of Criminal Procedure of Ukraine with the involvement of a specialist in the field of forensic photography and identification of a person based on appearance, regarding the formulation of questions to an expert when appointing a forensic portrait examination, as well as regarding the indication in the resolution (decision) on the appointment of a forensic portrait examination of data on media that contain objects of examination. Improvement of the method of forensic portrait examination is seen as a promising direction of scientific research in this context.

Keywords: pre-trial investigation; criminal proceedings; forensic examination; forensic portrait examination; expert; expert opinion; specialized knowledge; specialist.

⇒ Коваленко, В. В. (2024). Особливості підготовки матеріалів та призначення судової портретної експертизи у кримінальному провадженні. *Криміналістика і судова експертиза*. Вип. 69. С. 306—318. DOI: 10.33994/kndise.2024.69.29.